

Relacje z rodzicami a zaburzone postawy wobec odżywiania się u dziewcząt będących dziećmi alkoholików

Relationships with parents and impaired eating behaviours in daughters of alcoholic parents

Beata Pawłowska¹, Emilia Potemska², Marcin Olajossy¹, Aneta Gerhant²,
Elżbieta Gleba³, Konrad Krawczyński²

¹Katedra i Klinika Psychiatrii Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

²Samodzielny Publiczny Szpital Kliniczny nr 1 w Lublinie

³Wydział Pielęgniarstwa i Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

---

Streszczenie

Celem pracy było udzielenie odpowiedzi na następujące problemy badawcze:

- czy i jakie różnice występują w zakresie zaburzonych postaw wobec odżywiania u dziewcząt będących i niebędących dziećmi alkoholików?
- czy i jakie różnice występują w zakresie relacji z rodzicami u dziewcząt będących i niebędących dziećmi alkoholików?
- czy i jakie zależności występują między postawami wobec odżywiania się a relacjami w rodzinach dziewcząt będących dziećmi alkoholików?

Grupa badana i metody: Badaniem objęto grupę 216 dziewcząt, w wieku od 16 do 19 roku życia, które były uczennicami liceum ogólnokształcącego. Diety oraz środki przeczyszczające stosowało 30 dziewcząt, a samą dietę stosowało 58 uczennic. Dziećmi alkoholików były 23 dziewczęta, spośród których 30% przyznawało się do stosowania diet i środków przeczyszczających. W pracy zastosowano: Kwestionariusz socjodemograficzny oraz autorstwa Beaty Pawłowskiej Kwestionariusz do Badania Zaburzonych Relacji w Rodzinie (KBZRR) i Kwestionariusz do Badania Zaburzonych Postaw Wobec Odżywiania (KZPWO).

Wyniki i wnioski: Na podstawie przeprowadzonych analiz statystycznych sformułowano następujące wnioski:

1. Dziewczęta, których rodzice są uzależnieni od alkoholu są przekonane, że mama byłaby bez nich samotna, że potrzebuje ona ich opieki, pocieszenia, rad, ochrony przed ojcem oraz charakteryzuje je obraz matki jako osoby nieszczęśliwej w małżeństwie i bezradnej wobec problemów, jakie niesie życie.
2. Dziewczęta, których rodzice są alkoholikami, nie chcą być takimi kobietami, jak ich matki.
3. Uczennice będące dziećmi alkoholików charakteryzuje znacząco większe nasilenie poczucia przygnębienia, braku celu i sensu życia, pustki, beznadziejności, bezradności, bezwartościowości, nienawiści do siebie, braku sił do pokonywania trudności, samotności oraz mają większe problemy z nazywaniem własnych emocji.
4. Stwierdzono znaczące zależności między doświadczaniem przez badane dziewczęta w rodzinie przemocy, braku akceptacji, nadmiernej kar i wymagań oraz odrzucenia ze strony rodziców a stosowaniem przez nie środków przeczyszczających, prowokowaniem wymiotów, nadużywaniem alkoholu, dokonywaniem samookaleczeń oraz poczuciem przygnębienia, beznadziejności, bezwartościowości, braku sensu życia i nienawiści do siebie.
5. Poczucie odrzucenia przez rodziców współwystępuje ze stosowaniem restrykcyjnych diet, ścisłą kontrolą wartości kalorycznej produktów spożywczych oraz negatywnym obrazem własnego ciała.
6. Im bardziej dziewczęta – dzieci alkoholików - pragną spełnić oczekiwania i wymagania rodziców, tym większy odczuwają lęk przed dorastaniem, samodzielnością oraz charakteryzuje je nasilone przekonanie, że mama bez nich byłaby samotna, że potrzebuje, aby córka opiekowała się nią, ochraniała przed ojcem, udzielała rad i rozwiązywała problemy.
7. Im częściej dziewczęta będące dziećmi alkoholików doświadczają w rodzinie przemocy, im bardziej starają się chronić matkę przed ojcem alkoholikiem, tworząc z nią koalicję oraz czują się przez rodziców odrzucone, tym częściej uczą się z Internetu nieprawidłowych zachowań żywieniowych.

Słowa kluczowe: zaburzenia odżywiania, uzależnienie od alkoholu, rodzina

Abstract

The aim of the present work was to provide answers to the following research problems:

- Are there any differences with regard to impaired eating behaviours between girls with alcoholic and non-alcoholic parents? What are they?
- Are there any differences between eating behaviours and relationships in families of girls who have alcoholic and non-alcoholic parents? What are they?

Examined group and methods: The examination included 216 girls, aged from 16 to 19 years, who were high school students. Thirty of them used a diet and laxatives, whereas fifty eight used only a diet. Twenty three girls had alcoholic parents.

The following tools were used while carrying out the research: sociodemographic Questionnaire, Disturbed Family Relationships Questionnaire (Kwestionariusz do Badania Zaburzeń Relacji w Rodzinie - KBZRR) and Impaired Eating Habits Questionnaire (Kwestionariusz do Badania Zaburzonych Postaw Wobec Odżywiania KZPWO), both created by Beata Pawłowska.

On the basis of the statistical analysis the following conclusions were drawn:

1. Girls with parents addicted to alcohol were much more convinced that their mothers would feel lonely without them and that they needed their care, consolation, advice and protection against their father in comparison with their peers who were raised in non-alcoholic families. Such girls also perceived their mothers as unhappy in their marriage, helpless and incapable of coping with everyday problems.
2. The girls who were brought up in families with an alcohol problem, don't want to follow in their mothers footsteps as women.
3. The girls raised by alcoholic parents present a significantly higher level of depression, lack of purpose and meaning in life, sense of emptiness, hopelessness, helplessness, worthlessness, self-hatred, lack of strength to overcome difficulties and loneliness. They also find it harder to express their emotions.
4. In the examined group of girls, significant dependencies occurred between experienced family abuse, violence, lack of acceptance, excessive penalties and requirements, parental rejection and the use of laxatives, provoking vomiting, alcohol abuse, self-injuring, feeling of depression, hopelessness, helplessness, lack of meaning of life, self-hatred.
5. In the examined group, experiencing parental rejection correlates with the use of restrictive diets, a strict control of caloric value of food and a negative body image.
6. The need to meet the parents' expectations and requirements is stronger in the daughters of alcoholics; they are more afraid of growing up, gaining independence, and they are more convinced that their mother would be lonely without them and it is they who will have to look after her and protect her against the father as well as to give her advice and solve everyday problems.
7. The more often the daughters of alcoholic parents experience violence and abuse in the family and parental rejection and the more often they create a coalition with the mother against the oppressive alcoholic father, the more frequently they develop improper eating behaviours learning them from the Internet.

Keywords: eating disorders, addiction to alcohol, family

Wstęp

W praktyce klinicznej można zaobserwować, że coraz większa liczba pacjentek leczonych z powodu anoreksji typu przyczyszczającego i bulimii informuje o nadużyciu lub uzależnieniu od alkoholu jednego z rodziców, przeważnie ojca. W badaniach Pawłowskiej, prowadzonych w latach 2002-2005 [1], którymi objęto 168 kobiet z zaburzeniami odżywiania i 168 kobiet zdrowych (grupa kontrolna) stwierdzono, że alkoholu nadużywało 38% ojców i 8% matek dziewcząt z anoreksją i z bulimią oraz 21% ojców i 0% matek kobiet bez zaburzeń odżywiania.

Autorka [2,3] na podstawie analizy 216 historii chorób pacjentek leczonych w Katedrze i Klinice Psychiatrii Uniwersytetu Medycznego w Lublinie, w latach 1993-2003 uzyskała dane informujące o tym, że alkoholu nadużywało 53% ojców i 10% matek pacjentek z anoreksją typu przyczyszczającego, 30% ojców i 3% matek dziewcząt z anoreksją typu restrykcyjnego [2] oraz 57% ojców i 19% matek pacjentek z bulimią [3].

Podobne wyniki otrzymali Laporte i wsp. [4], którzy stwierdzili, że rodzice kobiet z anoreksją częściej nadużywają alkoholu, niż rodzice osób z grupy kontrolnej.

Pisząc o etiologii zaburzeń odżywiania u kobiet, nie można pominąć znaczenia czynników rodzinnych, wśród których bardzo ważną rolę odgrywa uzależnienie od alkoholu członka rodziny.

Wzory i relacje panujące w rodzinach dziewcząt z zaburzeniami odżywiania, opisane przez Minuchina, Webera i Stierlina, czy White'a, wydają się jedynie w niewielkim zakresie odbiegać od zasad panujących w rodzinach dzieci alkoholików.

W rodzinach dzieci alkoholików można dostrzec zatarte granice wewnątrzrodzinne, brak prywatności, ograniczenie

autonomii, ekstremalną bliskość. Dzieci w tych rodzinach pragną opiekować się rodzicami, za których czują się odpowiedzialne. W rodzinach dzieci alkoholików problemy nie są rozwiązywane, żona alkoholika najczęściej reaguje bezradnością, stosuje mechanizm wyparcia, tłumienia i racjonalizacji, „okłamując siebie i otoczenie”, że „mąż nie ma problemu z alkoholem”. Zaprzecza istnieniu problemu, a alkoholizm ojca jest tematem „tabu”. Kobiety współuzależnione od męża alkoholika często tworzą z dzieckiem koalicję przeciwko ojcu, nie pozwalają swoim dzieciom na rozwijanie autonomii, gdyż widzą w nich swojego obrońcę, opiekuna i partnera.

W procesie psychoterapii nierzadko pacjentki z zaburzeniami odżywiania, których ojcowie są uzależnieni od alkoholu podkreślają „z dumą”, że „od kiedy są chore, ojciec przestał pić alkohol, rzadziej kłóci się z mamą, przestał ją bić”. Pacjentki te zyskują „dzięki” objawom zaburzeń odżywiania poczucie władzy nad ojcem, władzy, której nie posiada nikt w rodzinie, nawet matka.

Współuzależnione żony alkoholików przerzucają na dzieci odpowiedzialność za własne, nieudane życie, obwiniają je za swoją bezradność, pasywność, nierozwiązane problemy. Dzieci alkoholików słyszą od swoich współuzależnionych matek: „gdyby nie ty, to mamie wiadłoby się lepiej”, „gdyby nie dzieci, to dawno ułożyłabym sobie inaczej życie itp.”, co powoduje, że pragną matce odwdziżyć się za to „poświęcenie”, a przy każdej próbie realizacji własnych potrzeb, dążeń i uzyskania autonomii, czują się winne i „niewdzięczne” [por. 5,6].

Kolejna koncepcja opisująca funkcjonowanie rodzin kobiet z anoreksją, przedstawiona przez Selvini-Palazzoli [7,8,9] odzwierciedla w dużym stopniu relacje w rodzinach dzieci alkoholików. Selvini-Palazzoli [7,8] uważa, że rodziny kobiet z anoreksją charakteryzuje: brak tożsamości,

wewnątrzrodzinne sekretne koalicje, zasada lojalności i poświęcania się dla innych, dyskwalifikowania, ukrywania własnych potrzeb oraz brak szczerzej komunikacji interpersonalnej. Wszystkie wymienione wyżej mechanizmy obowiązują także w rodzinach, w których rodzic jest uzależniony od alkoholu.

Podobnie, w koncepcji, którą prezentuje White [10], opisując znaczenie wielopokoleniowych przekazów w rozwoju jałdowstrętu psychicznego można odnaleźć liczne analogie do zasad rządzących funkcjonowaniem rodzin dzieci alkoholików. Należą do nich: lojalność, wierność rodzinie oraz zobowiązanie do wzajemnego ochraniań się kosztem indywidualnego rozwoju. Każde zachowanie niezgodne z rodzinnymi zasadami traktowane jest jako egoizm, zdrada i wyzwala poczucie winy. Jednym ze standardów rodzinnych jest oczekiwanie od kobiet pełnienia roli osoby wrażliwej, poświęcającej się, rezygnującej z własnych potrzeb, a jednocześnie odgadującej uczucia i potrzeby innych oraz dążącej do ich zadowolenia. Dzieci w tych rodzinach nie nawiązują kontaktów z rówieśnikami, gdyż wiązałyby się one z dzieleniem uczuć, lojalności między rodziną a grupę rówieśniczą, a dziadkowie często ingerują w życie rodziny [10].

Liczne podobieństwa można również dostrzec między, opisanymi przez Webera i Stierlina [11], wzorami relacji w rodzinach kobiet z anoreksją i w rodzinach dzieci alkoholików. Rodziny zarówno kobiet z anoreksją, jak i dzieci alkoholików są odizolowane od świata zewnętrznego. Rodziny te porównywane są do domu, w którym wszystkie drzwi wewnątrz są otwarte, także w dosłownym sensie (również do sypialni rodziców), podczas gdy drzwi zewnętrzne domu pozostają szczelnie zamknięte. Panuje w nich zasada lojalności, która łączy się z tłumieniem własnych uczuć, ponoszeniem ofiar i poświęcaniem się dla rodziny. W rodzinach zarówno kobiet z anoreksją, jak i dzieci alkoholików nie dochodzi do rozróżnienia, określenia ról (rodziców i dzieci). Dziecko wciągane jest w koalicję z członkiem rodziny, staje się zastępstwem za partnera, czując się silne i ważne w tej roli. Pod fasadą dobrej, rodzicielskiej współpracy często kryje się walka o dominację i kontrolę, która może być prowadzona z pozycji ofiary lub prześladowcy. Rodzice sabotują się wzajemnie, wciągając w koalicję dziecko.

Celem powyższych analiz było ukazanie, że prezentowane przez Minuchina, Webera i Stierlina, Whitea, czy Selvini-Palazzoli wzory funkcjonowania rodzin dziewcząt z anoreksją są podobne, a w dużym zakresie tożsame z zasadami relacji panujących między rodzicami a dziećmi w rodzinach, w których ojciec nadużywa alkoholu lub jest od niego uzależniony.

Na podstawie danych z literatury tematu w pracy sformułowano następujące problemy badawcze:

- czy i jakie różnice występują w zakresie zaburzonych postaw wobec odżywiania u dziewcząt będących i niebędących dziećmi alkoholików?

- czy i jakie różnice występują w zakresie relacji z rodzicami u dziewcząt będących i niebędących dziećmi alkoholików?

- czy i jakie zależności występują między postawami wobec odżywiania się a relacjami w rodzinach dziewcząt będących dziećmi alkoholików?

Grupa badana i metody

Badaniami objęto grupę 216 dziewcząt, w wieku od 16 do 19 roku życia, które były uczennicami liceum ogólnokształcącego. Z miasta pochodziło 153 uczennic, a ze wsi – 63 osoby. W rodzinie pełnej wychowywało się 183 dziewcząt, a w niepełnej – 32. Wykształcenie wyższe miało 168 matek i 167 ojców badanych. Wykształcenie średnie uzyskały 3 matki i 6 ojców, a wykształcenie podstawowe – 13 matek i 17 ojców. Wykształcenie zawodowe miało 30 matek i 16 ojców. Diety oraz środki przeczyszczające stosowało 30 dziewcząt, a samą dietę stosowało 58 uczennic. Dziećmi alkoholików były 23 dziewczęta, spośród których 30% przyznawało się do stosowania diet i środków przeczyszczających.

Opisaną wyżej grupę dziewcząt przebadano: Kwestionariuszem socjodemograficznym własnej konstrukcji oraz autorstwa Beaty Pawłowskiej Kwestionariuszem do Badania Zaburzonych Relacji w Rodzinie (KBZRR) [12] i Kwestionariuszem do Badania Zaburzonych Postaw Wobec Odżywiania (KZPWO) [13].

Wyniki

Na podstawie Kwestionariusza socjodemograficznego wyodrębniono grupę 23 dziewcząt będących dziećmi alkoholików. Od alkoholu uzależnionych było 22 ojców i jedna matka badanych uczennic.

Następnie porównano wyniki uzyskane w zakresie skal Kwestionariusza do Badania Zaburzonych Relacji w Rodzinie przez dziewczęta będące i niebędące dziećmi alkoholików (tab.1.).

Uzyskane wyniki informują o występowaniu istotnych statystycznie różnic w zakresie skali „Koalicja z matką” między porównywanymi grupami dziewcząt. Uczennice, będące dziećmi alkoholików są - znacznie bardziej niż dziewczęta z grupy kontrolnej – przekonane, że mama byłaby bez nich samotna, że potrzebuje ona ich opieki, pocieszenia, rad, ochrony przed ojcem oraz charakteryzuje je obraz matki, jako osoby nieszczęśliwej w małżeństwie i bezradnej wobec problemów, jakie niesie życie.

Analiza odpowiedzi udzielanych przez respondentów na pytania KBZRR wskazuje, że dziewczęta będące dziećmi alkoholików częściej postrzegają matkę jako osobę niezadowoloną ze swojego małżeństwa, a ojca – nieradzącego sobie z problemami, jakie niesie życie (tab. 2).

Dziewczęta, których rodzice są alkoholikami nie chcą być takimi kobietami, jak ich matki.

Tab. 1. Porównanie wyników uzyskanych w skalach KBZRR przez dziewczęta będące i niebędące dziećmi alkoholików

Skale KBZRR	Dzieci rodziców niezależnych od alkoholu		Dzieci alkoholików		t oddz. est.war.	p 2-stronn
	M	sd	M	sd		
Przemoc	0,51	0,65	0,74	0,71	-1,47	n.i.
Nadopiekuńczość	1,06	0,74	0,94	0,60	0,93	n.i.
Koalicja z matką	0,82	0,75	1,33	0,86	-2,69	0,01
Brak akceptacji-odrzućenie	0,84	0,67	1,00	0,90	-0,84	n.i.
Obojętność	1,16	1,03	1,15	1,00	0,04	n.i.

Tab. 2. Porównanie odpowiedzi udzielanych na pytania KBZRR przez dziewczęta będące i niebędące dziećmi alkoholików

Itemy KBZRR	Dzieci rodziców niezależnych od alkoholu		Dzieci alkoholików		t oddz.	p
	M	sd	M	sd		
Tato ochrania mnie przed problemami	1,36	1,25	0,78	1,13	2,28	0,03
Nie chcę być taką kobietą jak moja mama	0,83	1,15	1,52	1,50	-2,13	0,04
Mama chroniła mnie przed tatą	0,80	1,22	1,52	1,50	-2,21	0,04
Mama nie jest zadowolona ze swojego małżeństwa	0,77	1,35	1,61	1,73	-2,23	0,03
Tato nie radzi sobie z problemami jakie niesie życie	0,52	0,97	1,57	1,50	-3,25	0,01

Tab. 3. Porównanie wyników uzyskanych w skalach KZPWO przez dziewczęta będące i niebędące dziećmi alkoholików

Skale KZPWO	Dzieci rodziców niezależnych od alkoholu		Dzieci alkoholików		t oddz. est.war.	p 2-stron.
	M	sd	M	sd		
Depresja	0,73	0,90	1,26	0,85	-2,74	0,01
Zachowania restrykcyjne	1,01	0,91	1,14	1,05	-0,59	n.i.
Relacje symbiotyczne	1,27	0,90	1,14	0,63	0,89	n.i.
Objadanie się i radzenie sobie z emocjami	0,55	0,82	0,63	0,91	-0,39	n.i.
Zachowania przeczyszczające i uzależnienia	0,37	0,63	0,36	0,53	0,09	n.i.

W kolejnym etapie badań porównano wyniki otrzymane w skalach KZPWO (tab.3.) oraz odpowiedzi udzielane na poszczególne pytania Kwestionariusza (tab.4) przez dziewczęta będące i niebędące dziećmi alkoholików.

Istotnie statystycznie różnice ujawniono w zakresie skali Depresja KZPWO między badanymi grupami dziewcząt. Uczennice będące dziećmi alkoholików charakteryzuje znacząco większe nasilenie poczucia przygnębienia, braku celu i sensu życia, pustki, beznadziejności, bezradności, bezwartościowości, nienawiści do siebie, braku sił do pokonywania trudności, samotności oraz większe problemy z nazywaniem własnych emocji. Dzieci alkoholików częściej niż rówieśniczki, których rodzice nie są uzależnieni od alkoholu uważają, że potrzebują opieki, rady i wsparcia kogoś silniejszego, kto rozwiąże ich problemy, a jednocześnie nie czują się akceptowane przez rówieśników i uważają, że „ludzie potrafią tylko ranić”.

Celem określenia zależności między relacjami z rodzicami a zaburzonymi postawami wobec odżywiania obliczono współczynniki korelacji r-Pearsona między wynikami otrzymanymi przez dziewczęta będące dziećmi alkoholików w skalach KZPWO i KBZRR (tab.5).

Dane, zamieszczone w tabeli 5 informują o występowaniu istotnych statystycznie zależności między do-

świadczeniem przez dziewczęta w rodzinie przemocy, braku akceptacji, nadmiernych kar i wymagań oraz odrzucenia a stosowaniem przez nie środków przeczyszczających, prowokowaniem wymiotów, nadużywaniem alkoholu, dokonywaniem samookaleczeń oraz poczuciem przygnębienia, beznadziejności, bezwartościowości, braku sensu życia i nienawiści do siebie.

Poczucie odrzucenia przez rodziców współwystępuje ze stosowaniem przez dziewczęta restrykcyjnych diet, dążeniem do obniżenia masy ciała, ścisłą kontrolą wartości kalorycznej produktów spożywczych oraz negatywnym obrazem własnego ciała.

Im bardziej dziewczęta, których rodzice są uzależnieni od alkoholu, spotykają się z ich strony z obojętnością, tym mniejsze charakteryzuje je poczucie własnej wartości, tym bardziej koncentrują się na poniesionych porażkach oraz odczuwają większe przygnębienie.

Pragnienie spełnienia wszystkich oczekiwań i wymagań rodziców oraz zdobycia z ich strony ochrony przed zagrażającym światem łączy się z lękiem badanych przed dorastaniem, samodzielnością, przekonaniem, że mama bez nich byłaby samotna, że potrzebuje aby córka opiekowała się nią, ochraniała przed ojcem, udzielała rad i rozwiązywała problemy oraz z obrazem matki, jako osoby nieszczęśliwej w małżeństwie.

Tab. 4. Porównanie odpowiedzi udzielanych na pytania KZPWO przez dziewczęta będące i niebędące dziećmi alkoholików

Itemy KZPWO	Dzieci rodziców nieuzależnionych od alkoholu		Dzieci alkoholików		t oddz. est.war.	p 2-stronn
	M	sd	M	sd		
Nic mnie nie cieszy	0,78	1,03	1,39	1,16	-2,39	0,02
Czuję się samotna	0,86	1,12	1,61	1,16	-2,90	0,01
Nie widzę celu, dla którego warto żyć	0,55	0,99	1,13	1,10	-2,40	0,02
Potrzebuję opieki kogoś silniejszego ode mnie	1,10	1,27	1,74	1,18	-2,39	0,02
Uważam, że nic nie potrafię	0,65	1,11	1,26	1,36	-2,05	0,05
Problemy codziennego życia przerastają mnie	0,86	1,11	1,91	1,41	-3,44	0,002
Ludzie potrafią tylko ranić	1,11	1,06	1,78	1,35	-2,29	0,03
Chciałabym aby znalazł się ktoś, kto rozwiąże moje problemy	0,99	1,20	1,78	1,31	-2,73	0,01
Czuję się jak „kompletne zero”	0,60	1,03	1,35	1,23	-2,79	0,01
Potrzebuję w życiu kogoś, kto będzie moim doradcą	0,90	1,12	1,48	1,31	-2,03	0,05
W obliczu problemów czuję się bezradna	0,71	1,03	1,13	0,92	-2,02	0,05
Życie jest dla mnie udręką	0,51	1,00	1,09	1,20	-2,21	0,05
Ogarnia mnie uczucie smutku i przygnębienia	0,85	1,00	1,43	1,31	-2,08	0,05
Czuję się gorsza od innych ludzi	0,71	1,06	1,35	1,30	-2,25	0,03
Jestem przekonana, że bez wsparcia innych nie poradzę sobie w życiu	0,59	0,87	1,09	1,00	-2,26	0,03
Odczuwam lęk przed niepowodzeniami	0,90	1,12	1,52	1,34	-2,11	0,04
Uważam, że moja przyszłość wygląda beznadziejnie	0,63	1,10	1,48	1,38	-2,83	0,01
Brakuje mi akceptacji ze strony rówieśników	0,64	1,03	1,09	0,95	-2,08	0,05
Uważam, że inni ludzie postrzegają moje ciało jako nieatrakcyjne	0,83	1,19	1,57	1,65	-2,06	0,05
Odczuwam lęk, który uniemożliwia mi działanie	0,56	0,99	1,17	1,19	-2,35	0,03
Mam trudności z nazwaniem swoich emocji	0,61	0,93	1,26	1,25	-2,40	0,02

Tab. 5. Zależności między wynikami uzyskanymi w skalach KZPWO i KBZRR przez dziewczęta będące dziećmi alkoholików

KZPWO \ KBZRR	Przemoc	Nadopiekuńczość	Koalicja z matką	Brak akceptacji-odrzućenie	Obojętność
depresja	r=0,58**	-	-	r=0,56**	r=0,43*
Zachowania restrykcyjne	-	-	-	r=0,56**	-
Relacje symbiotyczne	-	r=0,71***	r=0,54**	-	-
Objadanie się i radzenie sobie z emocjami	-	-	-	-	-
Zachowania przeczyszczające i uzależnienia	r=0,69***	-	-	r=0,67***	-

*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

Tab. 6. Zależności między korzystaniem ze stron Internetowych promujących zaburzone zachowania żywieniowe a relacjami z rodzicami dziewcząt będących dziećmi alkoholików

Pytania Ankiety \ KBZRR	Przemoc	Nadopiekuńczość	Koalicja z matką	Brak akceptacji-odrzućenie	Obojętność
Korzystam z informacji na temat diet z Internetu	r=0,41*	-	-	r=0,46*	-
Rozmawiam w Internecie o dietach	r=0,71***	-	r=0,42*	r=0,49*	-
Uczę się z Internetu diet	r=0,55**	-	r=0,47*	-	-
Wchodzę na strony Internetowe promujące diety	-	-	r=0,41*	r=0,45*	-
Czerpię z Internetu wiedzę na temat kaloryczności produktów spożywczych	r=0,42*	-	r=0,44*	r=0,48*	-

*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

W końcowym etapie pracy poszukiwano odpowiedzi na pytanie: czy i jakie zależności występują między relacjami w rodzinie a częstotliwością korzystania z Internetowych stron promujących zaburzone zachowania żywieniowe przez dziewczęta będące dziećmi alkoholików? Wyniki korelacji r-Pearsona zamieszczono w tabeli 6.

Wyniki korelacji r-Pearsona zamieszczono w tabeli 6.

Otrzymane wyniki informują, że im częściej dziewczęta będące dziećmi alkoholików doświadczają w rodzi-

nie przemocy, im bardziej starają się chronić matkę przed ojcem alkoholikiem, tworząc z nią koalicję oraz czują się przez rodziców odrzucone, tym częściej uczą się z Internetu nieprawidłowych zachowań żywieniowych.

Dyskusja

Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono występowanie znaczących różnic w zakresie Kwestionariusza do Badania Zaburzonych Postaw Wobec Odżywiania autorstwa Pawłowskiej [13] między dziewczętami będącymi i niebędącymi dziećmi alkoholików. Ujawniono ponadto istotne statystycznie zależności między relacjami z rodzicami a zaburzonymi postawami wobec odżywiania u badanych dziewcząt.

Uczennice będące dziećmi alkoholików różni od rówieśniczek niebędących dziećmi alkoholików: nasilone poczucie przygnębienia, braku celu i sensu życia, pustki, beznadziejności, bezradności, bezwartościowości, nienawiści do siebie, samotności oraz problemy z nazywaniem własnych emocji. Dziewczeta będące dziećmi alkoholików uważają, że „ludzie potrafią tylko ranić”, czują się gorsze od innych osób i projektują na nich swój negatywny obraz, a także obraz własnych, uzależnionych od alkoholu rodziców, od których nie doświadczyły opieki, ochrony wsparcia i akceptacji.

Uczennice, będące dziećmi alkoholików są - znacznie bardziej niż ich rówieśniczki wychowywane w rodzinach bez problemu alkoholowego - przekonane, że mama byłaby bez nich samotna, że potrzebuje ona ich opieki, pocieszenia, rad, ochrony przed ojcem oraz charakteryzuje je obraz matki, jako osoby nieszczęśliwej w małżeństwie i bezradnej wobec problemów, jakie niesie życie. Dziewczeta te informują, że nie chcą być takimi kobietami, jak ich matki.

Koalicja z matką, negatywny obraz rodziców oraz - prezentowany przez matkę, przekazywany werbalnie i niewerbalnie - obraz „smutnego losu, jaki czeka kobietę” może być czynnikiem sprzyjającym rozwojowi zaburzeń odżywiania u dziewcząt będących dziećmi alkoholików. Otrzymane w pracy wyniki wskazują na liczne związki między zaburzonymi relacjami w rodzinie a nieprawidłowymi postawami wobec odżywiania się u dziewcząt.

Uzyskane w pracy dane wskazują na występowanie istotnych zależności między doświadczaniem przez dziewczeta ze strony rodziców przemocy, nadmiernych kar, wymagań oraz odrzucenia a stosowaniem przez nie środków przeczyszczających, prowokowaniem wymiotów, nadużywaniem alkoholu, dokonywaniem samookaleczeń oraz nasilonym poczuciem przygnębienia, beznadziejności, bezwartościowości, braku sensu życia i nienawiści do siebie. Im częściej dziewczeta będące dziećmi alkoholików doświadczają w rodzinie przemocy, im bardziej starają się chronić matkę przed ojcem alkoholikiem,

tworząc z nią koalicję oraz czują się przez rodziców odrzucone, tym częściej uczą się z Internetu nieprawidłowych zachowań żywieniowych. Poczucie odrzucenia przez rodziców u badanych dziewcząt współwystępuje ze stosowaniem restrykcyjnych diet, dążeniem do obniżenia masy ciała, ścisłą kontrolą wartości kalorycznej produktów spożywczych oraz negatywnym obrazem własnego ciała.

Biorąc pod uwagę, że spośród 23 dziewcząt - dzieci alkoholików, 22 miało uzależnionych od alkoholu ojców, można sformułować hipotezę, że symbiotyczny układ z matką i tworzona z nią przez córki koalicja przeciwko ojcu, jest wyrazem ich współuzależnienia. Z jednej strony córki, będące dziećmi alkoholików boją się dorosłego życia, „nie chcą być takimi kobietami jak matka”, pragną pozostać dziećmi, a z drugiej strony, za każdy przejaw samodzielności, autonomii są przez matki obarczane poczuciem winy, gdy słyszą, że „są niewdzięczne, gdyż mama dla nich została z ojcem alkoholikiem” itp. Z jednej strony „negatywny, przerażający” obraz dorosłego życia, a z drugiej komunikaty matki mają na celu zatrzymanie córki przy sobie i powodują, że dziecko pozostaje w rodzinie, „pragnie zatrzymać upływ czasu i swój rozwój”, przejawiając zaburzone zachowania, nie rozwijając się fizycznie, emocjonalnie i społecznie.

Wydaje się, że dziecko alkoholika może mieć „dodatkowe argumenty”, dlaczego nie warto dorastać, stawać się kobietą. Córka, obserwując swoją matkę, bezradną, nierzadko doświadczającą przemocy psychicznej, fizycznej i seksualnej ze strony męża alkoholika, nie chce podzielić jej losu, „nie chce być taka, jak mama”, nie chce dorastać, paradoksalnie odbierając sobie tym samą szansę na odejście z domu i budowanie innej niż matka przyszłości.

Wnioski

Otrzymane w pracy wyniki stały się podstawą do sformułowania następujących wniosków:

1. Dziewczeta, których rodzice są uzależnieni od alkoholu są przekonane, że mama byłaby bez nich samotna, że potrzebuje ona ich opieki, pocieszenia, rad, ochrony przed ojcem oraz charakteryzuje je obraz matki, jako osoby nieszczęśliwej w małżeństwie i bezradnej wobec problemów, jakie niesie życie.
2. Dziewczeta, których rodzice są alkoholikami, nie chcą być takimi kobietami, jak ich matki.
3. Uczennice będące dziećmi alkoholików charakteryzuje znacząco większe nasilenie poczucia przygnębienia, braku celu i sensu życia, pustki, beznadziejności, bezradności, bezwartościowości, nienawiści do siebie, braku sił do pokonywania trudności, samotności oraz mają większe problemy z nazywaniem własnych emocji.
4. Stwierdzono znaczące zależności między doświadczaniem przez badane dziewczeta w rodzinie przemocy, braku akceptacji, nadmiernych kar i wymagań

- oraz odrzucenia ze strony rodziców a stosowaniem przez nie środków przeczyszczających, prowokowaniem wymiotów, nadużywaniem alkoholu, dokonywaniem samookaleceń oraz poczuciem przygnębienia, beznadziejności, bezwartościowości, braku sensu życia i nienawiści do siebie.
5. Poczucie odrzucenia przez rodziców współwystępuje ze stosowaniem restrykcyjnych diet, ścisłą kontrolą wartości kalorycznej produktów spożywczych oraz negatywnym obrazem własnego ciała.
  6. Im bardziej dziewczęta – dzieci alkoholików – pragną spełnić oczekiwania i wymagania rodziców, tym większy odczuwają lęk przed dorastaniem, samodzielnością oraz charakteryzuje je nasilone przekonanie, że mama bez nich byłaby samotna, że potrzebuje, aby córka opiekowała się nią, ochraniała przed ojcem, udzielała rad i rozwiązywała problemy.
  7. Im częściej dziewczęta będące dziećmi alkoholików doświadczają w rodzinie przemocy, im bardziej starają się chronić matkę przed ojcem alkoholikiem, tworząc z nią koalicję oraz czują się przez rodziców odrzucone, tym częściej uczą się z Internetu nieprawidłowych zachowań żywieniowych.
4. Laporte L., Marcoux V., Guttman H.A. Characteristics of families of women with restricting anorexia nervosa compared with families of normal probands. *L'Encéphale*, 2001; 27(2): 109-119.
  5. Minuchin S., Baker L., Rosman B.L., Liebman R., Milman L., Todd T.C. A conceptual model of psychosomatic illness in children. *Family organization and family therapy. Arch. Gen. Psychiatry*, 1975; 32(8): 1031-1038.
  6. Minuchin S., Rosman B.L., Baker L. *Psychosomatic Families*. London: Harvard University Press; 1978.
  7. Selvini-Palazzoli M. *Self-Starvation*. London: Human Context Books; 1974.
  8. Selvini-Palazzoli M. Die Familie des Anorektikers und die Familie des Schizophrenen: Eine transaktionale Untersuchung. *Ehe* ¾, 1975; 107-116.
  9. Selvini-Palazzoli M. *Self-Starvation: from individual to family therapy in the treatment of anorexia nervosa*. New York: Jason Aronson; 1978.
  10. White M. Anorexia nervosa: a transgenerational system perspective. *Family Process*, 1983; 22(3): 255-273.
  11. Weber G., Stierlin H. *Familiendynamik und Familientherapie der Anorexia nervosa - Familie*. Meermann R. Hrsg. *Anorexia Nervosa*. Schattauer, Stuttgart; 1981, 108-115.
  12. Pawłowska B., Potembska E. Właściwości psychometryczne Kwestionariusza do Badania Zaburzonych Relacji w Rodzinie (KBZRR). *Curr. Probl. Psychiatry*, 2010; 11(2): 119-126.
  13. Pawłowska B., Potembska E. Właściwości psychometryczne Kwestionariusza do Badania Zaburzonych Postaw Wobec Odżywiania (KZPWO). *Bad. Nad Schizofr.*, 2009; 10(10): 272-285.

Piśmiennictwo

1. Pawłowska B. Zaburzenia odżywiania u kobiet w kontekście zmiennych psychologicznych i społecznych. Lublin 2007. Rozprawa habilitacyjna.
2. Pawłowska B., Masiak M. Porównanie danych socjodemograficznych pacjentek z anoreksją typu restrykcyjnego i bulimicznego hospitalizowanych w Katedrze i Klinice Psychiatrii AM w Lublinie w latach 1993-2003. *Psych. Pol.*, 2007; 41(3): 351-364.
3. Pawłowska B., Masiak M. Porównanie danych socjodemograficznych i relacji w rodzinach kobiet z bulimią. *Psychiatr. Pol.*, 2007; 41(3): 365-376.

Correspondence address

Beata Pawłowska
Katedra i Klinika Psychiatrii
Uniwersytetu Medycznego w Lublinie
Lublin, ul. Głuska 1, 20-439 Lublin
pawlowskabeata@tlen.pl